

JE DIEPSTE GEVOELEN MET AFBEELDINGEN

Oorspronkelijk werkte ik in de volwassenen-hulpverlening. Het werken met kinderen is langzaam bij mij gegroeid, doordat zij bij maatschappelijk werk betrokken waren als onderdeel van het systeem. In mijn functie van psycholoog en later als opvoedadviseur zijn kinderen en hun vragen voor mij steeds centraler komen te staan. Het kind komt binnen op verzoek van de huisarts, op aangeven van ouders, of op aanraden van school. Ik zie ze op mijn kantoor, op hun school of bij hen thuis. Ik ben actief bezig gegaan met de vraag: 'Hoe communiceer ik gemakkelijker met kinderen?' Bij het ene kind gaat het gesprek vanzelf, bij het andere kind is meer nodig dan gesprekstechniek om blokkades te overkomen. Kinderen denken eerder in emoties dan in details, eerder in symbolen dan in precieze omschrijvingen. Daarom heb ik de methode 'De Geit en zijn vriendjes' ontwikkeld,

Werken met kinderen vraagt om werken met beelden. Afbeeldingen van dieren zijn goed te gebruiken om kinderen te helpen hun emoties onder woorden te brengen. Het intuïtief gekozen dier dient als kapstok voor de woorden waarmee het kind aan zichzelf en aan anderen duidelijk kan maken wat het ervaart.

door **Peter Janssen**

WEERGEVEN VAN DIEREN

waarbij kinderen zichzelf en de mensen in hun omgeving karakteriseren met plaatjes van bijvoorbeeld een leeuw, duif of olifant. Dieren worden gebruikt om emoties en de diepere laag bij kinderen te veranderen in iets dat verstaanbaar is voor ons, fantasieloze volwassenen. Door op deze manier te werken valt de druk van 'het gesprek' weg en kunnen ze zich aan ons openstellen.

Glashelder

Sarah (10 jaar) mag 'alles zeggen' tegen mij. Haar ouders wachten wel beneden, beiden aan een eigen tafeltje. Ze zijn allebei zeer betrokken bij het welzijn van hun dochtertje. 'Met Sarah is alles goed', vertelt het meisje vrolijk. Ik vraag mij hardop af waarom wij met elkaar praten, als alles goed gaat met haar. Sarah haalt haar schouders op. Amper vier minuten verder en we zijn eigenlijk al klaar. 'Zullen we wat anders doen dan, Sarah?' Zij is gek op diertjes en pikt snel de dolfin eruit als haar lievelingsdier.

Praktijk

PETER JANSSEN

'Ben je zelf ook een dolfin?' Nee, dat niet. Zelf is ze meer een muis. Lekker je eigen gangetje gaan, niet opvallen. Oh, en knus, daar houdt ze ook van. 'Zou je ook een kaart willen pakken voor papa en mama?' Als ik de kaarten zie, vraag ik of ze het goed vindt als ik papa en mama er al bij haal. 'Tuurlijk!' Een stoel wordt bijgeschoven en even later hebben we allemaal goed zicht op de kaarten op tafel. Zowel haar vader als haar moeder moedigen haar aan om het 'gewoon maar te zeggen'. 'Soms hebben ze ruzie.' Haar stem is precies als de kaart die zij voor zichzelf heeft getrokken. De twee andere kaarten op tafel kijken elkaar aan. De leeuw en de gorilla. Sarah heeft zojuist haar boodschap glashelder aan haar ouders duidelijk gemaakt. Ze weten niet wat te zeggen. Beiden zijn ze gek op haar. Beiden snappen dat het anders moet. Er valt zo'n eindeloze stilte waarin iedereen hard aan het werk is. Als iedereen uit zijn gedachten lijkt te zijn, vraag ik Sarah: 'En hoe is het met jou?' Ze kijkt me weer met frisse blik aan, links haar vader, rechts haar moeder. 'Met mij gaat het goed!' Ik heb Sarah na dit gesprek niet meer gezien. Het was haar ouders duidelijk dat het met haar goed ging. Gesprekken voor Sarah waren overbodig. De moeder heeft wel, ook namens de vader, nog contact opgenomen over 'hoe verder'. Ik heb aanvullend op dit gesprek een aantal links gestuurd voor (hulpverlenings)mogelijkheden. Een terugkoppeling naar mij van hun acties is helaas uitgebleven.

Olifant

Praten en werken door middel van afbeeldingen blijkt voor kinderen vaak een opluchting. Kinderen vertellen over een dier. Tegelijkertijd is het dier metafoor voor (een deel van) henzelf. Staan ze bijvoorbeeld als muis een presentatie te doen voor de klas, dan kan dat best lastig zijn gezien de aard van dit beestje. De vraag welk dier ze op zo'n moment liever zouden willen zijn, kunnen kinderen vrijwel altijd

'KINDEREN EERDER

goed beantwoorden. Ze kiezen dan meestal een dier dat wel een stootje kan hebben: een nijlpaard of een olifant. Inzicht in de keuze van ander gedrag vloeit hier op natuurlijke wijze uit voort. Van oorsprong bedacht, geprint en geknipt om beter aan te sluiten bij mijn doelgroep, werk ik er zelf al een paar jaar aan. Ik heb speciaal voor deze methode passende kaarten laten maken. Tijdens het werken met 'De Geit en zijn vriendjes' is er weinig aandacht geweest voor onderzoek. Ook het uitzoeken bij welke problemen en diagnoses de methode juist wel goed in te zetten is en bij welke niet, is steeds van ondergeschikt belang geweest. Tot op heden is het toepassen van een van de vuistregels vanuit het oplossingsgericht werken afdoende geweest: 'Als je merkt dat het niet werkt, stop ermee en doe iets anders.' Het zo nodig (letterlijk) aan de kant schuiven van deze manier van werken, kan soms ook zorgen voor aansluiting.

Knuffel

Mensen, zeker kinderen, zijn heel goed in staat om aan levenloze voorwerpen emoties en verhalen te verbinden. Twee personen kunnen zo beiden heel anders naar een

voorwerp kijken. Een mooi voorbeeld hiervan komt uit een gesprek van Simone (8 jaar) en haar moeder. Een plaatje verandert namelijk tijdens een gesprek al snel in een 'echt' persoon. Aan het einde van een sessie haalt Simone haar moeder op om erbij te komen. Simone geeft met een serieus gezicht haar samenvatting van wat we gedaan hebben. Het dier dat in ons gesprek symbool heeft gestaan voor haar moeder heeft zij ingekleurd met woorden als 'zorgzaam', 'lief' en 'is er altijd voor mij'. Trots laat zij het kaartje aan haar moeder zien. 'Jij bent een nijlpaard!' roept ze enthousiast. Het is duidelijk te zien dat moeder de opmerking anders interpreteert en ze moet zichtbaar even slikken. Ze ziet mijn glimlach als ze Simone de kans geeft om het toe te lichten. Bij het horen van haar betekenis van het kaartje geeft ze haar dochter een dikke knuffel. Eenmaal weer op haar stoel fluistert zij mij met zachte stem toe: 'Dat is wel heel fijn om te horen...' Simone heeft haar hand op de knie van haar moeder.

Taart

'Is het niet iets dat gewoon ook met de dierenplaatjes van Albert Heijn te spelen is?' Iedereen die ooit ter verduidelijking in een gesprek met de suiker- en theezakjes op tafel heeft geschoven, zal deze vraag kunnen herkennen. Het meest eerlijke antwoord is 'ja'. Je kunt ook op een gewone fiets een ATB-pad door het bos volgen. Het gaat er dan om hoe kundig de fietser is. Deze methode veronderstelt voor-kennis en ervaring. Het staat in die zin ook niet op zichzelf. De methode bestaat uit een combinatie van (onder andere) de oplossingsgerichte benadering en *Symbolic Modelling*. Anders dan bij *Symbolic Modelling*, waar de metaforen vrij bedacht kunnen worden, worden hier beelden (in de vorm van dierenplaatjes) als keuze gegeven en zoekt het kind het best passende beeld om mee aan het werk te gaan. Op deze manier is de methode gestructureerd en ingekaderd. Bedacht vanuit mijn eigen specifieke setting, ben ik van mening dat

DENKEN IN SYMBOLEN DAN IN PRECIEZE OMSCHRIJVINGEN'

deze manier breder toepasbaar is en bruikbaar voor iedereen die met kinderen werkt. De benodigde theorie wordt verder in een dagdeel toegelicht, zodat iedereen deze manier van werken kan toepassen in de eigen pedagogische setting. Het aantal sessies hangt voornamelijk af van hoeveel gesprekken je normaal met een kind voert. In ieder geval is mijn methode complementair in verschillende settings. Om een lekkere taart te maken heb je een lekkere inhoud nodig. 'De Geit en zijn vriendjes' zou je kunnen zien als het aantrekkelijke en smakelijke fondantlaagje over de taart. Of je nu bijvoorbeeld leraar, groepswerker of therapeut bent, de taart staat voor je eigen kennis, kunde en liefde in het werken met kinderen uit jouw doelgroep. Wie alleen met fondant bij zijn gasten aan komt zetten, komt bedrogen uit. Een taart die er goed uitziet én lekker smaakt, helpt in het werken met kinderen om 'lekkere trek' op te wekken en vast te houden.

Identiteit

Guimo (9 jaar) is een aardige jongen. Groot voor zijn leeftijd en gepassioneerd over van alles en nog wat zit hij rechtop in de stoel. Hij kiest de 'beer' en kan er goed over vertellen. De aanmeldproblematiek kwam vanuit school. Hij speelde te ruw, hield geen rekening met andere kinderen en was bovendien grof in zijn motoriek. Tenzij de leraar er met zijn neus bovenop stond, was het bij het jassen ophangen altijd gedoe. Duwen en trekken, huilende kinderen en daarna gesprekken over onrecht. Guimo vertelde dat de andere kinderen uit de klas vooral 'muizen', 'kikkers' of 'ratten' waren. Hij kon toen gaan begrijpen dat als hij (als beer) samen met ze speelde, hij het risico liep om per ongeluk een 'kikker' of 'muis' onder de voet te lopen. Vanaf die dag wist hij zijn eigen identiteit beter te begrijpen en ook bijvoorbeeld de schermutselingen bij de kapstokken te vermijden. Het lukte hem steeds beter om zijn spel en houding aan te passen op momenten dat hij samenspeelde. Niet altijd natuurlijk, hij bleef even gepassioneerd. Wel begreep hij veel beter wat ervoor zorgde dat de kinderen op het plein soms niet blij waren met hoe en wat hij deed.

Olifantenpaadje

De vaak schijnbaar eenvoudige interventies en opmerkingen die een kind tijdens een sessie voor zichzelf bedenkt, hebben ingrijpend effect. Het vergemakkelijkt kinderen te gaan praten over hun innerlijke wereld en deze beter te gaan begrijpen. Zij kunnen aan de

hand van het dier dat zij gekozen hebben bruikbare elementen terughalen. Zo vertelt Jeroen (13 jaar) bij een follow-up hoe hij met zijn beperking is omgegaan. Hij is geen duif meer die schichtig om zich heen moet kijken. Hij is via de wolf op weg om weer tijger te worden. Een feest om daar naast te mogen staan en getuige van te mogen zijn. Aangezien het vaak gepaard gaat met veel (werk)plezier voelt deze manier van werken soms een beetje als vals spelen. Als ik mijn gedachten erover laat gaan, dan is het misschien meer een olifantenpaadje. Je weet wel, een paadje door het gras zodat je niet hoeft om te lopen via de tegels. Ik houd daar wel van, van die paadjes en ga er graag naar op zoek. Als je het wilt, dan kun je er ook overheen. Het is leuker en nog korter ook. ★

PETER JANSSEN is werkzaam als psycholoog, opvoedadviseur en geeft trainingen vanuit zijn eigen bedrijf EFTweekend waarvan 'De Geit en zijn vriendjes' de nieuwste ontwikkeling is. Meer informatie is te vinden op www.eftweekend.nl.

Met dank aan Niels van Beelen voor het redigeren van het artikel.